

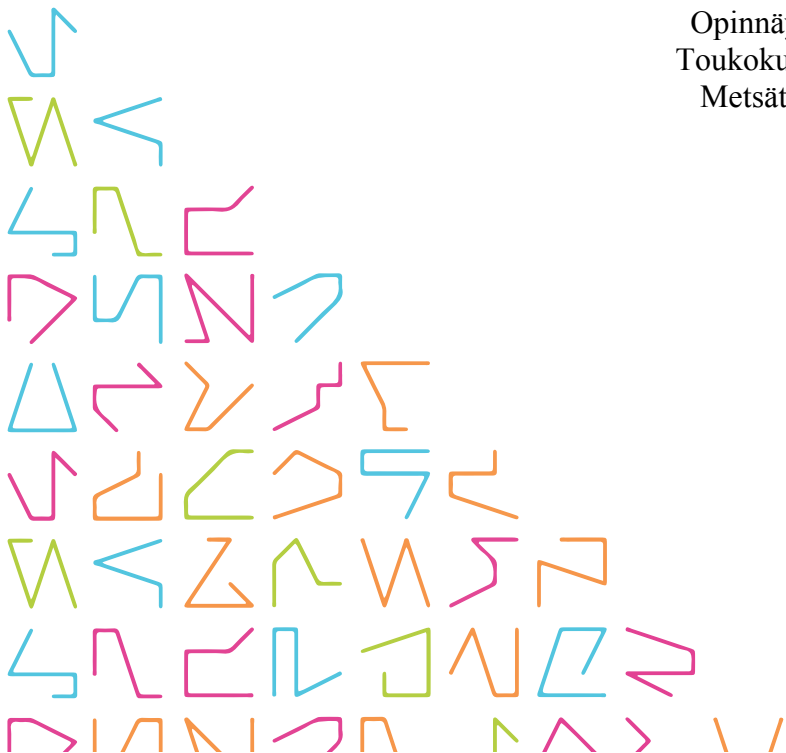

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Metsälehmusten istutustalkoiden järjestäminen ja osallistujien luontosuhteen vahvistaminen

Louna Viinikka

Opinnäytetyö
Toukokuu 2017
Metsätalous

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Environmental Engineering
Environmental Management

Viinikka Louna:
Metsälehmusten istutustalkoiden järjestäminen ja osallistujien luontosuhteen vahvistaminen

Opinnäytetyö 34 sivua, joista liitteitä 5 sivua
Toukokuu 2017

Opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella, järjestää ja toteuttaa metsälehmuspuiden istutustalkoot Tampereen kaupungin Peltolammin asutusalueen Tilkonmäenpuistossa 6.6.2016 sekä tiedottaa niistä. Tapahtuman järjesti Villi vyöhyke ry yhteishankkeena Tampereen kaupungin kanssa siten, että päävastuu tapahtumasta on Villi vyöhyke ry:llä ja kaupunki lahjoittaa istutettavat taimet talkoisiin. Opinnäytetyön tekijä toimi avustavana henkilönä sekä hankkeesta tiedottamisesta että hankkeen järjestämisessä ja toteuttamisessa yhteistyössä Villin vyöhykkeen edustajan Jere Niemisen kanssa. Istutustalkoiden tavoitteena oli osallistaa toiminnallisesti Tilkonmäenpuiston lähiasukkaita ja samalla syventää heidän suhdettaan omaan lähiluontoonsa.

Istutustalkoiden suunnittelu, niistä tiedottaminen ja tapahtuman toteutus tapahtuivat kevään ja alkukesän 2016 aikana. Tilkonmäenpuiston alueelle oli syntynyt huonon puuston poistamisen yhteydessä aukkoja. Aukkojen täyttämiseksi järjestettiin istutustalkoot alueen asukkaille. Istutettavaksi puuksi valikoitua metsälehmus, joka sopi hyvin maaperään. Istutustalkoot saavuttivat tavoitteensa, eli metsälehmukset istutettiin sopivan kokoisella porukalla talkootyönä, hyvässä säässä ja leppoosassa tunnelmassa Peltolammin Tilkonmäessä Pähkinäkadun päässä. Tiedottaminen oli riittävää, ja järjestelyt onnistuivat. Sekä kirjalliset että suulliset istutusohjeet tavoittivat talkoolaiset, ja puut tuli ohjeiden mukaisesti istutettua varatun ajan puitteissa. Grillipaikalle kokoontuminen istutusrupeaman jälkeen loi yhteisöllisyyden tunnetta. Talkoiden vapaaehtoisuus- ja vapaamuotoisuustavoite toteutuivat. Esille asetetut metsätyyppi- ja puulajikortit kiinnostivat istuttajia, eli myös joidenkin henkilöiden luontotiedon voidaan olettaa lisääntyneen materiaalin avulla.

Talkootapahtuma on kuvattu opinnäyteraportissa yksityiskohtaisesti, jotta sen toisintaminen olisi mahdollisimman helppoa vastaavanlaisissa kohteissa. Opinnäytetyössä on havainnollistettu talkoiden suunnittelu, niistä tiedottaminen ja talkoiden järjestäminen. Talkoiden järjestämistä helpottamaan on opinnäytetyössä tehty muistilista talkoiden järjestämisestä ja tarvikkeista, joita talkoissa käytettiin. Näitä voi käyttää muistilistana uusia istutustapahtumia järjestettäessä. Tämä helpottaa konkreettisesti talkoiden järjestämistä.

Asiasanat: istutustapahtuma, talkoot, metsälehmus

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Environmental Engineering
Environmental Management

Viinikka Louna:

Organizing the planting event and strengthen participants relationship with nature

Bachelor's thesis 34 pages, appendices 5 pages

May 2017

The aim of the thesis was planning, informing and organizing a planting event for Peltolammi residents 6.6.2016. The planting event was supervised by Wild Zone NGO and it was done in cooperation with the city of Tampere. The project was helped by the forestry student Louna Viinikka from Tampere University of Applied Sciences. The aim of the planting event was to actively involve the residents of Peltolammi and at the same time deepen their relationship with the nearby nature.

The project started in spring 2016, when a suitable plantation spot was found in the Peltolammi's Tilkonmäenpuisto. Small-leaved lime was selected as a tree species because it was well suited to the soil of the plantation site. Planting event achieved their goals. Information was sufficient and arrangements were successful. Displayed information cards of forest types and tree species were interesting for planters, so the nature knowledge of some of the people probably increased with material and planting.

The event is described in the thesis to make it easier to reproduce. The thesis has illustrated the planning, information and organization of planting event. The thesis contains a checklist for organizing the event and the necessary supplies. These can be used as a checklist when organizing new planting events. This will make it easier to organize the planting events in the future.

Key words: planting event, small-leaved lime

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	KAUPUNKIMETSÄT JA LUONTOSUHDE.....	7
2.1	Kaupunkimetsät.....	7
2.2	Taajamametsien hoitoluokitus.....	8
2.2.1	Lähimetsät.....	9
2.2.2	Ulkoilu- ja virkistysmetsät.....	10
2.2.3	Suojametsät.....	10
2.3	Luontosuhde.....	10
2.3.1	Asukkaat kaupunkiluonnon vaikuttajina.....	11
2.3.2	Villi vyöhyke ry ja talkootapahtumat.....	12
3	METSÄLEHMUS.....	14
3.1	Tuntomerkit.....	14
3.2	Kasvupaikka.....	15
3.3	Tuhot.....	15
3.4	Levinneisyys.....	16
4	ISTUTUSTAPAHTUMA.....	17
4.1	Alueen valinta.....	18
4.2	Tapahtumasta tiedottaminen.....	19
4.3	Istuttaminen ja tapahtuman kulku.....	20
4.4	Tapahtuman tarkastelu.....	22
5	POHDINTA.....	26
	LÄHTEET.....	27
	LIITTEET	30
	Liite 1. Peltolammin istutustalkoiden juliste.....	30
	Liite 2. Peltolammin istutustalkoiden flyer.....	31
	Liite 3. Istutusohjeet. Yle. 2011. Istuta lehtipuu oikein.....	32
	Liite 4. Tarvikelista. Pukkila, H. 2007. Tehdään yhdessä Opas onnistuneisiin talkoisiin. Helsinki. Helmi Kustannus.....	33
	Liite 5. Peltolammilehden artikkeli. 2016. Satu Laine. https://issuu.com/peltolammilehti/docs/peltolammi_2	34

1 JOHDANTO

Ihmisille muodostuu suhde luontoon jo varhaislapsuudessa. Suhdetta luontoon voi vahvistaa luonnossa liikkumalla ja esimerkiksi marjoja poimimalla. Metsäisessä Suomessa sitä on helppo ylläpitää ja vahvistaa. Kaikki myönteiset luontokokemukset vahvistavat luontosuhdetta. Opinnäytetyössä käsitellään hieman ihmisen luontosuhdetta ja asukkaiden osallistamista lähiluonnon hoitoon. Asikaisen ja Jokisen (2008) mukaan asukkaiden toiminta luonnossa kohdistuu heidän välittömään asuinpiiriin. Kuitenkin yleensä asukkaita on pidetty vain viheralueiden käyttäjinä, he eivät ole niinkään toimineet suunnittelijoina tai alueen hoitajina. (Asikainen & Jokinen, 2008, 50)

Opinnäytetyössä esitetään yksityiskohtaisesti 6. kesäkuuta 2016 Tampereen metsälähiössä Peltolammin Tilkonmäenpuistossa järjestetty metsälehmusten istutustalkootapahtuma. Istutustalkootapahtumien järjestäminen tulevaisuudessa helpottuu opinnäytetyössä olevan materiaalin avulla. Opinnäytetyö sisältää talkoiden suunnittelun, tiedottamisen ja listan tarvittavista työvälineistä, sekä itse talkootapahtuman järjestämisestä. Opinnäytetyössä kuvattu talkootapahtuma toteutui Villi vyöhyke ry:n toimesta yhteistyönä Tampereen kaupungin kanssa. Talkootapahtuma oli avoin kaikille ja siihen osallistettiin istutusalueen lähiasukkaita.

Talkoot kuuluivat osana Tampereen Vihreää Viikkoa, joka on täynnä erilaisia ympäristötapahtumia ja luontoretkeä. Istutustalkoot olivat myös osana valtakunnallista vihervuotta, jolla tarkoitetaan ympäristöministeriön nimeämää teemavuotta. Sitä vietettiin vuonna 2016 viidettä kertaa Suomessa. Vihervuoden tavoitteena on innostaa ihmiset, järjestöt, yhteisöt ja yritykset tekemään asioita oman lähiympäristönsä eteen. (Vihervuosi 2016.)

Talkoiden järjestäjänä toiminut Villi vyöhyke ry on luonnonsuojeluyhdistys, jonka tavoitteena on luonnonsuojelu- ja hoitokäytäntöjen kokeilu ja kehittäminen. Tavoitteena on kehittää uudenlaisia ja toimivia tapoja toteuttaa luonnonsuojelua ja tuottaa samalla ihmisille myönteisiä luontokokemuksia. Villi vyöhyke ry pyrkii toteuttamaan tapahtumia, joiden avulla se herättelee ja osallistaa mukaan luonnonsuojeluun myös uusia toimijoita. Yhdistys toimii tällä hetkellä Tampereella ja muuallakin Pirkanmaalla. (Villi vyöhyke ry: Tietoa yhdistyksestä.)

Koska tämä on metsätalouden opinnäytetyö, pidin tärkeänä kertoa enemmän istuttamisesta ja siihen käytetystä puulajista. Tämän vuoksi opinnäytetyössä on kuvattu melko yksityiskohtaisesti metsälehmus ja sen ekologia. Teoriaosuudessa kerrotaan myös kaupunkimetsistä ja ihmisten luontosuhteesta sekä asukkaiden osallistamisesta talkoiden avulla lähiluontonsa hoitoon. Istustustalkootapahtuman järjestäminen eli suunnittelu tiedottaminen ja tapahtuman järjestäminen on kerrottu opinnäytetyössä siten, että tapahtuman toisintaminen olisi muissa kohteissa mahdollisimman helppoa.

2 KAUPUNKIMETSÄT JA LUONTOSUHDE

Kaupunkimetsillä saadaan kaupunkiin tuotua luonnonläheisyyttä. Kaupunkien asukasluvun kasvu on lisännyt metsien aineetonta arvoa, sillä taajamametsiä käytetään virkistämiseen ja ne ylläpitävät kaupunkiluonnon monimuotoisuutta. Niiden hoidossa painotetaan virkistys- ja maisema-arvoja, taajamametsät peittävät näkyvyyttä ja niillä on myös suojavaikutuksia. (Komulainen 1995, 12-13.) Asikainen ja Jokinen (2008, 49–50) toteavat että kaupunkiluonnon merkitys tulee korostumaan tulevaisuudessa kaupunkien välisessä kilpailussa uusista asukkaista. Hyvin suunniteltu kaupunkiluonto nostaa kaupunkien kilpailukykyä.

Metsien tärkeys korostuu etenkin kaupungeissa. Noin 97% suomalaisista on sanonut virkistäytyvänsä lähimetsässä. Virkistäytymisellä ja luonnossa liikkumisella on katsottakin olevan terveyttä edesauttavia vaikutuksia, kuten työkyvyn ja terveyden paraneminen. Tästä positiivisesta vaikutuksesta hyötyy yksilön lisäksi koko yhteiskunta. (Rantala 2008, 231–234.) Luontoliikunta ja laajalti tunnistetut luonnon terveysvaikutukset lisäävät lähiluonnon kuten kaupunkimetsien merkitystä. Faehnle, Bäcklund & Laine (2009, 58) toteavat tutkimuksessaan lähiluonnon olevan edullinen tuotantokustannuksiltaan ja tarjoaa kaikille asukkaille varallisuudesta riippumatta yhtäläisen mahdollisuuden liikkua lähiluonnossa.

2.1 Kaupunkimetsät

Kaupunkimetsä sijaitsee asutuksen välittömässä läheisyydessä tai sen sisällä. Kaupunkien asukkaat käyttävät niitä ulkoiluun ja virkistymiseen. Kaupunkimetsät ovat jäämiä yhtenäisistä metsäalueista jotka ovat kaupungistumisen myötä pirstoutuneet pienialaisemmiksi kaupunkimetsiksi. Sen erottaa puistoista metsälle tavanomainen kasvillisuus. Metsä hoitaa itse kasvillisuuttaan kun puistoissa ihminen hoitaa ja ylläpitää sitä. Kaupunkien laitamilla asutus voi rajata laajojakin metsäalueita. (Hamberg, Tarvainen & Malmivaara-Lämsä, 2010, 303.)

Kaupunkilaisille lähimetsä voi olla ainut tapa päästä lähelle alkuperäistä luontoa ja asukkaan ainoa mahdollisuus kokea metsien virkistävä ja rauhoittava vaikutus. Taajamametsät toimivat myös pölyn sitoijina ja melun vähentäjinä. Maisemallisesti kaupunkimetsät pehmentävät maisemaa ja suojaavat esimerkiksi isojen teiden ja asutuksen välistä aluetta.

Metsillä on todistetusti myös terveysvaikutuksia, metsissä ja puistoissa oleskelu sekä liikuminen vähentävät stressiä ja lisää psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia. Asukkaat haavevat luontoon kaupungeissa myös sen parantavien vaikutuksien takia. (Tyrväinen, L., Silvennoinen, H., Korpela, K., ja Ylen M. 2007, 58). Taajamametsien on todettu tuottavan sosiaalisia, esteettisiä ja taloudellisia hyötyjä ympäristöhyötyjen lisäksi. (Hamberg ym., 2012, 52).

Metsien kestävyyttä heikentää kaupunkien jatkuva kehitys ja rakentaminen, tämän seurauksena kaupunkimetsät pirstoutuvat entisestään. (Komulainen 1995, 21). Kaupunkien tiivistymistä kuitenkin hidastaa viheralueiden ja luontokohteiden säilyttämisvaatimukset. Asukkaiden tarpeet, kuten virkistyskäyttö vaikuttavat kaupunkimetsien säilyttämiseen ja täten hidastaa kaupungin viheralueiden pirstoutumista. (Anttonen, Laihasalo K., Leino H. 2008, 96).

Monimuotoisuuden korostaminen kaupunkimetsissä on mahdollista, silloin kun puustolla ei ole taloudellisia tuotto-odotuksia. Asukkaiden mielipiteitä on pyritty ottamaan nykyistä enemmän huomioon lähiluonnon hoidon suunnittelussa. Käytäntöjä ohjaa kuitenkin erilaiset luokitukset, joita metsien hoidossa toteutetaan ammattilaisten toimesta. (Anttonen ym. 2008, 97.) Monimuotoisuutta uhkaa vieraslajien leviäminen ja kasvillisuuden kuluminen. Monimuotoinen taajamametsä on lajirikas ja puustoltaan eri-ikäinen lahopuineen ja lajeineen. Täten taajamametsät tarjoavat erilaisia elinympäristöjä eliöille. Taajamametsissä on hyvät mahdollisuudet ylläpitää ja lisätä metsälajiston monimuotoisuutta. Tavoitteena on ylläpitää tavallisesta metsälajistosta poikkeavia elinympäristöjä, jotka ovat kuitenkin taajamametsille tyypillisiä elinympäristöjä. (Hamberg, Löfström & Häkkinen 2012, 40.) Taajamametsät luokitellaan niiden hoidon perusteella erilaisiin hoitoluokkiin.

2.2 Taajamametsien hoitoluokitus

Viherympäristöliitto on julkaissut vuonna 2007 viheralueiden hoitoluokituksen. Viheralueet luokitellaan kolmeen päähoitoluokkaan, jotka ovat: rakennetut viheralueet (A), avoimet viheralueet (B) ja taajamametsät (C). Näiden päähoitoluokkien lisäksi on vielä luokiteltu: erityisalueet (E), suojelualueet (S), maankäytön muutosalueet (R) sekä hoidon ulkopuolella olevat alueet (0). (Nuotio 2007, 8.)

Nuotion (2007) mukaan päähoitoluokka taajamametsät (C) jaetaan viiteen eri alahoitoluokkaan: Lähimetsä (C1), ulkoilu- ja virkistysmetsä (C2), suojametsä (C3), talousmetsä (C4) ja arvometsä (C5), (taulukko 1). (Nuotio 2007, 8).

Hoitoluokka	Lyhenne
Lähimetsä	C1
Ulkoilu- ja virkistysmetsä	C2
Suojametsä	C3
Talousmetsä	C4
Arvometsä	C5

TAULUKKO 1. Taajamametsien hoitoluokitus.

Alahoitoluokat määritellään ensisijaisesti kyseisen alueen hoitotavoitteiden mukaan. Tavoite määräytyy sijainnin, maiseman, luontoarvojen, sekä käytön perusteella. (Häggman B. 2007.)

2.2.1 Lähimetsät

Lähimetsien hoidossa painotetaan suoja-, sekä maisema-arvoa. Lähimetsiin voidaan jättää lahoppuuta, mutta se ei saa olla turvallisuusriski eikä se saa häiritä lähimetsän viihtyvyyttä. Lähimetsien elinvoimaisuutta ja viihtyvyyttä pidetäänkin erittäin tärkeänä. Monimuotoisuuskohteita saattaa esiintyä pienialaisina, ne otetaan huomioon kyseisen metsän hoidon tavoitteiden asettelussa ja toteutuksessa. Myös lähimetsän käyttäjien näkökulma pyritään ottamaan huomioon. (Nuotio 2007, 44.)

Lähimetsä voidaan jakaa kahteen alaluokkaan lähivirkistysmetsä ja puistometsä. Yleensä kaikkia lähimetsiä kasvatetaan luonnontilaisina eikä niissä tavoitella taloudellista tuottoa. (Häggman B. 2007.)

2.2.2 Ulkoilu- ja virkistysmetsät

Metsien virkistyskäyttöä voi olla esimerkiksi pelkkä maisemien katselu sisältä omasta asunnosta. Myös urheilua eli luonnossa lihasvoimin liikkumista pidetään metsien virkistyskäyttönä. Kaikki muukin harrastaminen kuten uiminen, kalastus, sekä sienten- ja marjojen poimiminen on metsän virkistyskäyttöä. Metsurintöitä tai muuta elannoittoa luonnosta ei kuitenkaan pidetä metsien virkistyskäyttönä. (Rantala 2008, 231.)

Virkistysmetsien hoidossa painotetaan lähimetsien tavoin monikäyttö-, virkistys-, maisema- sekä luonnon monimuotoisuusarvoja. Virkistysmetsillä saattaa olla taloudellisia tuotto-odotuksia toisin kuin lähimetsillä. (Nuotio 2007, 40.) Ulkoilu- ja virkistysmetsissä puuston elinkaari on usein kuitenkin pidempi, kuin talousmetsillä. Lahopuuta voidaan jättää maastoon, mutta turvallisuus täytyy näissä tapauksissa huomioida. Luonnontilaisuus ja hoito on tärkeää virkistys- ja ulkoilumetsille. (Nuotio 2007, 44.)

2.2.3 Suojametsät

Suojametsä suojaa asutusta pöly-, pienhiukkas- ja meluhaitoilta. Suojametsä voi sijaita esimerkiksi asutuksen ja liikenneväylien välissä. Suojametsää on tarkoitus hoitaa monikerroksisina jolloin ne antavat suojaavan näköesteen asutukselle. Suojametsille ei kohdisteta yleensä taloudellisia odotuksia. (Nuotio 2007, 41.) Melua torjuakseen suojametsän leveyden tulisi olla vähintään 100 metriä, mikäli meluvallit eivät ole käytössä. Suojametsät sitovat liikenneperäisiä hiukkasia ja hiilidioksidia, minkä seurauksena puusto parantaa ilman laatua. Suojametsien hoidossa kiinnitetään huomioita puuston elinvoimaisuuteen ja kerroksellisuuteen, jotta suojaava vaikutus säilyisi. (Hamberg & Löfström 2009, 33–34.) (Nuotio 2007, 41.)

2.3 Luontosuhde

Luontosuhteella tarkoitetaan luonnosta saatavia asitihavaintoja kuten äänet, hajut, maut, tunnot, ja näyt. Sen lisäksi luontosuhde sisältää tietoja ja kuvitelmia ympäröivästä luonnosta sekä luonnon hyödyntämistä. Esimerkiksi marjastus ja siihen tarvittava tai opittu tieto on luonnon hyötykäyttöä. (Karvinen, Hinkkanen, Nykänen, Kinnunen & Karhu, 1997, 17) Kaiken perustana on kyky huomata lähiluonto, luontokokemuksia syntyy lähes

kaikissa ympäristöissä. Myönteiset luontokokemukset ovat tärkeimpiä luontosuhteen synnyttäjiä ja ylläpitäjiä. (Niemelä ym. 2011, 332.) Esimerkiksi istutustalkoot voi luoda osallistujalle myönteisen luontokokemuksen.

Komulainen (1995, 12) mainitsee että elävässä metsässä oleskelu ja leikkiminen ovat tärkeää, jotta vastuuntuntoinen luontosuhde voi syntyä. Luontosuhteen syntymisen ja kehittymisen lisäksi on todettu, että lapsen aistit kehittyvät paremmin, kun hän saa leikkiä luonnossa. Perusta luontosuhteelle syntyy siis jo lapsuudessa. Varhaiset luontokokemukset muokkaavat sitä, kuinka suhtaudumme luontoon aikuisina. Hyvää ja vahvaa luontosuhdetta pidetään kannattelevana voimavarana elämässä. Kun luontosuhde on vahva, niin ihminen toimii myös luontoa ajatellen ja ihmiselle syntyy halu vaikuttaa ympäröivään maailmaan. (Niemelä ym. 2011, 332.)

Koulut ovat mukana oppilaiden luontosuhteen ylläpitämisessä. Perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2016, 239) sanotaan seuraavasti:

Ympäristöopin opetus tukee oppilaiden ympäristösuhteen rakentumista, maailmankuvan kehittymistä sekä kasvua ihmisenä. Ympäristöopin opetuksen tavoitteena on ohjata oppilaita tuntemaan ja ymmärtämään luontoa ja rakennettua ympäristöä, niiden ilmiöitä, itseään ja muita ihmisiä sekä terveyden ja hyvinvoinnin merkitystä.

Jokaisella ihmisellä on oma yksilöllinen suhde luontoon, yhteistä meille on se, että olemme kaikki osa luontoa. (Karvinen, Hinkkanen, Nykänen, Kinnunen & Karhu, 1997, 17).

2.3.1 Aukkaat kaupunkiluonnon vaikuttajina

Kaupunkiluonto on luultua moniulotteisempi ja uudistuu jatkuvasti. Myös kaupunkilaiset ovat vahvasti kytkeytyneitä kaupunkiluonnon muutoksiin. (Asikainen & Jokinen 2008, 49.) Aukkaiden mielipiteitä pyritään entistä enemmän ottamaan huomioon lähiuonnonhoidossa. Tampereen kaupungin omistamien metsien hoidon lähtökohtana on asukkaiden ja muiden sidosrymien toiveet ja mielipiteet sekä hyväksyty metsäsuunnitelma. Lähialueen metsänhoitotoista pyritään aina tiedottamaan. Mielipiteitä asukkailta kartoitetaan lähinnä keskustelutilaisuuksien avulla, sekä jonkin verran järjestetään maastokatselmuksia ja postikyselyitä. (Anttonen ym., 2008, 89–90.) Aukkaiden mielipiteiden

ja toiveita kerätään, mutta niiden toteuttaminen ei ole aivan helppoa. Pia Bäcklund (2009, 41) toteaa seuraavasti:

Saadun tiedon hyödyntämisessä on kuitenkin havaittu ongelmia, asukkaat ovat esimerkiksi harvoin yhtä mieltä siitä, millaiseen suuntaan omaa asuinalueita olisi tarkoituksenmukaisinta kehittää. Myös kaupunkiluontoon liitetään ristiriitaisia toiveita ja näiden toiveiden sovittaminen yhteen ekologisen ymmärryksen kanssa on haastava tehtävä.

2.3.2 Villi vyöhyke ry ja talkootapahtumat

Villi vyöhyke ry pyrkii kehittämään uudenlaisia ja toimivia tapoja toteuttaa luonnonsuojelua ja tuottaa samalla ihmisille myönteisiä luontokokemuksia. Tämä onnistuu esimerkiksi järjestämällä tapahtumia, joiden avulla yhdistys herättelee ja osallistaa mukaan luonnonsuojeluun myös uusia toimijoita. (Villi vyöhyke ry: Tietoa yhdistyksestä.) Asukkaiden mielipiteitä otetaan huomioon, mutta harvemmin he itse pääsevät tekemään.

Villi vyöhyke ry on luonnonsuojeluyhdistys joka järjestää osallistavia talkoita Pirkanmaan alueella. Talkoisiin ovat tervetulleita kaikki halukkaat ja kaikki työvälineet on hankittu yhdistyksen puolesta. Villi Vyöhyke ry:n järjestämien tapahtumien ja toiminnan tavoitteena on luonnon hoito sekä ihmisten luontosuhteen syventäminen ja ylläpitäminen. (Villi vyöhyke ry, Myllysaaren keto, 2015.) Talkoilla tarkoitetaan vapaaehtoista yleisötapahtumaa. Talkootyö on vastikkeetonta työtä. Voidaan järjestää hyvinkin erikokoisia talkootapahtumia. Talkoolainen osallistuu toimintaan vapaaehtoisesti, talkoot sisältävät yleensä jonkin sortin työtä, niissä ei kuitenkaan muodostu työsuhdetta. Talkoita järjestävät yleensä esimerkiksi yhdistykset, suvut ja naapurustot. (Pukkila 2007, 17, 93).

Villi vyöhyke ry on vuonna 2015 toteuttanut Tesoman yhteisöllisen metsäpuutarhan perustamishankkeen yhteistyönä Tampereen kaupungin kanssa. Hankkeessa asukkaiden osallistamiseen käytettiin, niin ryhmä- kuin yksilötasonkin keinoja. Tesoman metsäpuutarhahankkeen suunnittelussa haluttiin osallistaa tesomalaisia. Osallistamisen välineinä käytettiin työpajatyöskentelyä, jossa osallistujia aktivoitiin keräämällä tesomalaisten ajatuksia, mielipiteitä ja tietoa. (Suvanto 2015, 32–33) Varsinainen puutarha perustettiin keväällä 2015. Metsäpuutarhaan sai tuoda istutettavaksi kasveja omasta puutarhasta tai kaupasta. Puutarhan on tarkoitus osallistaa Tesomalaisia vielä pitkän aikaa sen hoidossa. (Villi vyöhyke ry. 2015: Tesoman yhteisöllinen metsäpuutarha.)

Vastaavaa talkotoimintaa löytyy muualtakin Suomesta. Esimerkiksi Helsingissä on ”Hyvä kasvaa Helsingissä”-liike, joka hankkii puistokummeja, teettää talkootöitä ja tarjoaa ympäristökasvatusta erilaisissa tapahtumissa lapsille. Puistokummit putsaavat paikkoja ja istuttavat kasveja. (Hyvä kasvaa Helsingissä. 2016.)

Talkoista voi saada uusia ystäviä ja tavata vanhoja tuttuja. Talkoohenki on useimmiten positiivinen ja työtahtia pidetään sopivana. Talkoiden osallistujalle on tarkoitus jäädä hyvät muistot talkoista. Talkoihin osallistuminen on täysin vapaaehtoista, eikä talkoiden järjestäjällä ole oikeutta pakottaa ketään mukaan talkoisiin. (Pukkila 2007, 53.)

3 METSÄLEHMUS

Tässä opinnäytetyössä myöhemmin kuvaamani istutustapahtuman puulajiksi valikoitui metsälehmus. Metsälehmuslajeja (*Tilia*) on noin 50 kappaletta, näistä metsälehmus on ainoa Suomen alkuperäislehmuslaji. Metsälehmus (*Tilia cordata*) on kesävihanta ja eten-

KUVA 1 Metsälehmus (Puutarha, kasvikortisto)

kin puistopuuna erittäin suosittu lehtipuu, puistolehmus (*Tilia europaea*) on metsälehmuksen lisäksi yleisesti käytetty lehmuslaji. Lehmuslajit risteytyvät helposti myös keskenään. (Väre & Kiuru 2013, 151–153; Hämet-Ahti, Palmén, Alanko, & Tigerstedt, 1992, 152–154.)

Metsälehmus on pohjoismaisten kansojen vanhin taloudellisesti käytetty jalopuu. Jalopuista juuri metsälehmus kasvaa Suomessa pohjoisimpina luontaisesiintyminä koko Euroopassa. (Hertz 1925, 14.)

Metsälehmuksen toinen nimi on niinipuu. Nimi tulee kuoren alta kerätyistä sitkeästä puukuidusta eli niinestä, josta on tehty kalaverkkoja, koreja, köysiä, mattoja, virsuja ja säkkejä. (Ojanen 2011, 48.) Niini oli 1800-luvulla kauppatavaraa.

3.1 Tuntomerkit

Metsälehmus kasvaa noin 15–30 m korkeaksi, se voi olla yksi- tai monirunkoinen puu, joka tuottaa runsaasti vesoja. Lehdet kasvavat kierteisesti, korvakkeet ovat pieniä ja varhainkarisevia. Lehtiruoti on 3–5 cm pitkä ja niiden kanta on leveä puolikuumainen. (Hämet-Ahti ym., 152.)

Avoimilla paikoilla lehmus aloittaa kasvunsa pensasmaisena, tämän vuoksi tungosvaikutus on tärkeää taimen alkuvaiheessa, jotta lehmus kasvaisi runkojohteiseksi. (Hagman,

Heikkilä, Häyrynen, Kauppila, Tigerstedt & Häyrynen 1996, 68). Kuori on aluksi harmahtavan sävyinen ja sileä, iän myötä lehmuksen kuori kuitenkin kaarnautuu. Kuori on kapealti pystyliuskainen ja liuskat ovat litteitä. (Väre & Kiuru 2013, 152-153.)

Lehmus kukkii heinäkuussa ja on hyönteispölytteinen, kukat ovat 5-lukuisia, kaksi neuvoisia, pitkäperäisiä ja tuoksuvia. (Hämet-Ahti ym., 152.) Teriö on 10 mm leveä, erilehtinen ja säteittäin. Väriltään teriö on kellanvalkoinen. Metsälehmuksen siemenet ovat kookkaat, mutta niiden itävyys on heikko, mikä johtuu kasvukauden lyhyestä kestosta. Lehmuksen latvus on leveä ja haarat yläviistoja. Oksat ovat kaartuvia ja riippuvia. (Väre & Kiuru 2013, 152-153).

3.2 Kasvupaikka

Lehmukselle otollisia kasvupaikkoja ovat runsasravinteiset multamaat, lehdot sekä runsaasti savea sisältävät maat. Maa ei saa kuitenkaan olla jäykkäsavinen. (Hagman ym., 1996, 49.) Metsälehmus suosii kasvupaikakseen siis kuohkeaa maata, niissä kasvukausi on pidempi ja routa sulaa nopeasti. Metsälehmusta tavataan nykyään lähinnä vain kivikkoisia ja mäkisiä maita, viljelymaiden raivauksen ja kuusen leviämisen seurauksena. (Hertz 1925, 47.)

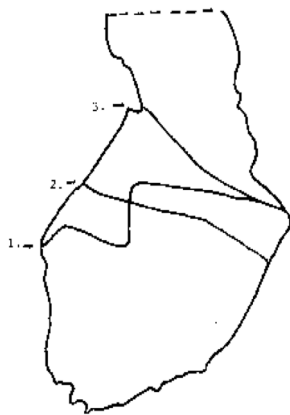
Lehmus kasvaa aukeilla paikoilla helposti pensasmaiseksi. Jotta puusta tulisi runkojohiteinen, on nuorta lehmusta kasvatettava tiheänä. (Hagman ym., 1996, 49). Metsälemus sietää hyvin varjoa, mutta sen kasvu heikkenee ryteikössä, jossa se ei saa tarpeeksi valoa ja ravinteita. Lehmusta pidetäänkin erittäin hyvänä alikasvospuulajina. (Hagman ym., 1996, 68.)

3.3 Tuhot

Metsälehmus on hyvin kestävä puulaji, mistä johtuen säästyy monilta tuhoilta. Lehmus ei kelpaa jänikselle eikä hirvälle ruoaksi. Edes lahoviat eivät vaikuta puulajin kasvuun tai elinvoimaisuuteen, vaikka metsälehmuksen puuaines onkin hyvin kevyttä ja pehmeää. (Rainio 1977, 8.) Pehmeän puuaineksensa takia metsälehmus on oiva pesäpaikka esimerkiksi tikoille. Oksien ja haarojen repeämisestä aiheutuneet reiät sopivat isompien lintujen kuten lehto- ja viirupöllöjen pesiksi. (Väre & Kiuru 2013, 155.)

Ohutrunkoiset lehmukset ovat alttiita lumituhoille ja tuulituhoille metsälehmusta altistaa sen maanpinnalla kasvava juuristo ja toisin kuin muut jalot lehtipuumme, etenkin hakkuualueille jätetyt lehmukset kaatuvat usein juurineen. (Väre & Kiuru 2013, 155). Kasvaessaan metsälehmus sietää hyvin pakkasia, mutta sen siementaimi on hallanarka ja altis kuivuudelle, taimivaiheen jälkeen lehmus on jalopuistamme vähiten tuhoaltis puulaji eikä vakavia tuhoja juurikaan esiinny. (Hagman ym., 1996, 49). Koska metsälehmus ei kärsi tuhoista sen suurimpana uhkana voidaan pitää sen heikkoa suvullista lisääntymiskykyä. (Rainio 1977, 9).

3.4 Levinneisyys

KUVA 2. Metsälehmuksen pohjoisrajat Suomessa (Kuva: Riku Aaltonen) Metsätieteiden laitos. Helsinki

KUVA 3. Metsälehmuksen levinneisyys maapallolla (Kuva: Riku Aaltonen) metsätieteiden laitos. Helsinki

Metsälehmusta esiintyy luontaisesti maapallolla Välimeren pohjoisosista Skandinavian keskiosiin ja Länsi-Euroopasta Uralin lähelle. Sitä esiintyy myös jonkun verran Espanjassa. (Väre & Kiuru 2013, 153.) (Kuva 3)

Suomessa metsälehmuksen esiintymisalue ulottuu Kokkola-Iisalmi-Nurmes akselille. (Väre & Kiuru 2013, 153). Kuvassa kolme nähdään linjat 1-3, linja 1 on luontaisen levinneisyyden pohjoisraja. Linja 2 Suositeltava raja mikäli metsälehmusta kasvatetaan metsikkönä ja linja 3 on yksittäisen puun kasvatuksen suositeltava pohjoisraja. (Kuva 2)

4 ISTUTUSTAPAHTUMA

Metsälehmüksien istutustalkootapahtuma järjestettiin Peltolammin Tilkonmäenpuistossa. Peltolammia pidetään Tampereen metsälähiönä, alun perin alue oli suunniteltu omakotitaloalueeksi. Puusto on pääosin kuusikkoa tai sekametsää. Maapohja on lehtomaista ja tuoretta kangasta. (Tampere. 2008. Kohdekortit: 34. Peltolammin ja Pärrinkosken ympäristö.)

Peltolammilla sijaitsee iso 31.39 hehtaarin suuruinen luonnonsuojelualue, joka on nimeltään Peltolampi-Pärrinkoski. Suojelualue on perustettu vuonna 1992 ja sen tarkoituksena on ollut säilyttää Pärrinkosken ja Myllyojan maisema sekä lehdolle ominaista kasvillisuutta ja eläimistöä. (Korte & Kosonen 2003, 17.)

Tilkonmäenpuisto on Peltolammin alueen kaupunginosapuisto. Se sijaitsee keskellä kerrostaloaluetta ja on kooltaa

KUVA 4. Peltolammin Tilkonmäenpuisto ja Metsäpuisto. Tampereen kaupunki.

Suojeltu kuvio on jyrkänteen alla olevaa lehtoa. Kyseisessä lehdossa kasvaa 42 kappaletta iäkkäitä metsälehmüksia. (Lavonsalo 2010, 14.) Tämä on yksi syy siihen, että metsälehmüks valikoitui istutettavaksi puulajiksi talkoisiin.

22,49 ha. Alue on kasvupaikatyypiltään lehtoa tai lehtomaista kangasta. Tilkonmäenpuiston pääkulkureitti on valaistu ja sinne on muodostunut lisäksi paljon polkuja ja alueesta on tullut suosittu ulkoilureitti. (Tampere. Kohdekortit: 35 Tilkonmäenpuisto ja Metsäpuisto.)

Tilkonmäenpuiston sisällä on yksi luonnonsuojelulainojalla suojeltu luontotyyppi, joka on jalopuumetsä.

4.1 Alueen valinta

Tilkonmäenpuisto toimii asukkaiden virkistyskäytössä ja myös suojavyöhykkeenä asutuksen ja liikenne-alueiden välillä. Istutuskohdealue sijaitsee lähellä asutusta ja sen ympärillä on paljon kerros- sekä rivitaloja. Istutusalueen vieressä kulkee ulkoilureitti, joka on valaistu. Viime vuosina alueelta on kaadettu huonokuntoisia iäkkäitä kuusia, ja tämän puiden poistamisen seurauksena alueelle on muodostunut puuttomia aukkoja. (Nieminen & Viinikka. 2016. Tilkonmäen lähimetsä Peltolammilla: tiedote.) Yksi tällainen puuton aukko valittiin metsälehmusten istutusalueeksi. Istutusalueen koko on alle yksi hehtaari, maapohja on lehtoa ja alueen omistaa Tampereen kaupunki. (Kuva 5)

Kohde on hoitoluokituksestaan taajamametsää (C) ja tarkemmin vielä lähimetsää (C1). Lähimetsällä (C1) tarkoitetaan taajamassa sijaitsevaa metsää, joka on korkeintaan noin 0-2 km päässä asetuksesta. Lähimetsien tarkoituksena on toimia leikkipaikkoina, kauttakulkureitteinä ja niissä voi harrastaa erilaisia liikuntalajeja sekä ulkoilua. (Nuotio 2007, 44.) Lähimetsät ovat jatkuvalla käytöllä ja siksi niiden kuluminen on voimakasta. Yleensä näille alueille on muodostunut paljon tallattuja polkuja. (Nuotio 2007, 39).

KUVA 5. Tilkonmäenpuiston istutusalueen sijainti vihreällä.

4.2 Tapahtumasta tiedottaminen

Villi vyöhyke ry:n puheenjohtaja (Jere Nieminen) kirjoitti talkootapahtumasta yleisen tiedotteen, jonka tekemisessä sain olla mukana. Flyeriin ja julisteeseen merkittiin istutustapahtuman alue. (liite 1 & 2.)

Tiedottaminen kohdistettiin tapahtumapaikan lähiasukkaille sekä muille Peltolammilaisille. Asukkaille tiedotettiin tapahtumasta viikkoa ennen talkoita. Tiedotus tapahtui jakamalla flyereitä lähiasukkaille, sen lisäksi kerrostalojen oviin, kirjastoon ja lähikauppoihin kiinnitettiin julisteita tapahtumasta. Tarkoituksena oli tavoittaa mahdollisimman laajasti Peltolammin asukkaita.

Tapasin flyereita jakaessani muutamia Peltolammin istutusalueen lähitalojen asukkaita, jotka kyselivät minulta lisää tapahtumasta ja kertoivat mielipiteitään lähialueen luonnosta.

Istutustalkoot ilmoitettiin osaksi valtakunnallista Vihervuotta 2016. Tapahtuma ilmoitettiin myös osatapahtumaksi Tampereen Vihreälle Viikolle 6-12. Kesäkuuta 2016. Sijoittuen kuudennelle päivälle kesäkuuta 2016. Villi vyöhyke ry:n nettisivuilla kerrottiin myös tulevasta istutustapahtumasta. Peltolammiseuraa pyydettiin mukaan asukkaiden aktivoimiseen. Sosiaalista mediaa käytettiin hyödyksi tiedottamisessa.

KUVA 6. Tilkonmäenpuiston istutustalkoot (Kuva: Jere Nieminen 2016)

Ennen talkoita istutusalueen vieressä kulkevalle reitille kiinnitettiin info-työkalut tapahtumasta. Ideana oli että talkoisiin saa osallistua vaikka olisi sattumalta osunut paikalle.

Talkoisiin osallistuminen oli vapaaehtoista, eikä asukkaiden tarvinnut ilmoittautua talkoisiin. Kaikki talkoisiin tarvittavat työvälineet oli valmiiksi järjestetty tapahtumapaikalle. Talkoolaiset saivat itse määrittellä kauanko istuttavat ja montako tainta. Osallistujia talkoisiin odotettiin 20-30 henkilöä. Istutustalkoissa ei ollut ikärajaa, vaan sinne sai osallistua kaiken ikäiset, etenkin lapset olivat hyvin innokkaita istuttajia. Tapahtuman osallistujille annettiin paikan päällä istutusohjeet, työvälineet ja taimet.

4.3 Istuttaminen ja tapahtuman kulku

Villi vyöhyke ry:n edustajat saapuivat noin tuntia ennen sovittua istutustalkoiden aloitus aikaa. Järjestelyinä ennen varsinaista tapahtuman alkua grillipaikalle sytytettiin nuotio, jota oli lupautunut valvomaan lähikerrostalon asukas. Grillipaikan läheisyydessä oleviin puihin kiinnitettiin informatiivisia kuvallisia tietoisuus kortteja puulajeista ja eri metsätyypeistä.

Ensimmäiset talkoolaiset saapuivat paikalle ilmoitettuun aloitusaikaan eli klo 15.00. Jokaiselle talkoolaiselle jaettiin istutusohjeet (liite 3) ja he saivat apua istututtamiseen, päävastuu perehdyttämisessä oli yhdistyksen edustajilla.

KUVA 7. Tilkonmäenpuiston istutustalkooalue (Kuva: Jere Nieminen 2016)

Peltolammin Tilkonmäenpuiston istutustalkoissa istutettiin metsälehmuksen paakku- taimia. Taimet olivat noin 2 metriä korkeita, taimille kaivettiin istutuskuoppa rautalapion

avulla. Ylimääräiset kivet poistettiin paakun tieltä. Taimet kuljetettiin kottikärryihin ja kanttaen istutusalueelle kerrostalon parkkipaikalta n. 20 m päästä. Kun kuoppa oli tarpeeksi syvä, aseteltiin paakku kuopan keskelle ja paakkua ympäröivä verkko avattiin. Kuoppa täytettiin maa-aineksella, jota syntyi kaivaessa. Tukikepit laitettiin tässä vaiheessa taimen molemmin puolin tai jo ennen kuopan täyttöä. Tervanaru kierrettiin keppien ja taimen ympäri pitämään taimea pystyssä. Lopuksi taimelle tuotiin muutama kastelukannullinen vettä kerrostalon seinässä sijaitsevasta vesipisteestä, noin 20 m päästä. Paikalla olleita talkoolaisia opastettiin tarpeen mukaan. Istutus sujui mukavissa merkeissä. Sää oli miellyttävä.

Järjestön toimesta istutustalkoopaikalle hankittiin ja tuotiin tarvittavat välineet, kuten lapiot, rautakanget, saksit, tervanarua, kottikärryt, kastelukannut (Liite 4). Tampereen kaupungin puolesta saatiin istutettavan metsälehmuksen taimet. Taimet oli tuotu

KUVA 8. Metsälehmuksen istuttaminen (Kuva: Jere Nieminen 2016)

etukäteen talkooamuna yhdessä sovittuun paikkaan.

Mitään poikkeustapauksia tai toimenpiteitä vaativaa tilannetta ei ilmennyt tapahtuman aikana. Istutustapahtumassa kävi Yle Tampere tekemässä lyhyen radiohaastattelun ja Peltoammilehti jutun lehteensä (Liite 5).

Talkoolaisia tapahtumassa klo 15.00-19.00 kävi noin kaksikymmentä, ja kaikki taimet saatiin istutettua. Istuttamisen jälkeen osallistujat ohjattiin grillipaikalle nauttimaan tarjoilusta. Heille tarjottiin makkaraa ja mehua ja he saivat tutustua esillä oleviin tietoiskukortteihin. Kello 19 jälkeen grillipaikka ja ympäristö siivottiin järjestäjien toimesta.

4.4 Tapahtuman tarkastelu

Tiedottaminen oli tapahtuman kokoon nähden mielestäni riittävää. Kuitenkin tiedottaminen ja tapahtuman valmistelu voisi tapahtua tiiviissä yhteistyössä paikallisen asukasyhdistyksen, koulun tai päiväkodin kanssa. Yhteistyötahon mukana olo takaisi tapahtuman tiedottamisen laajemmalle ihmisjoukolla ja saisi tapahtuman ”enemmän omaksi”, eli henkilökohtaisemmaksi asiaksi. Jo tapahtuman valmisteluvaiheessa voisi yhteistyökumppani määritellä mieleisensä kohderyhmän ja järjestää retki tai asukaskävelyn tulevalle tapahtuma-alueelle. Retken tai kävelyn yhteydessä voisi jakaa tietoa esimerkiksi luonnosta, asuinalueesta ja yhteistyökumppanin toiminnasta. Esimerkiksi koululuokka tai päiväkotiryhmä opettajineen ja ohjaajineen, voisi osallistua materiaalin valmistukseen, tiedotteiden tekemiseen ja niiden jakamiseen. Uudessa opettajankoulutuksessa painotetaan ilmiöpohjaista oppimista, joka soveltuu mainiosti ympäristö- ja luontokasvatukseen. Myös Unescon ympäristökasvatukselle antamissa kansainvälisissä tavoitteissa korostuu ympäristön hahmottaminen kokonaisuutena ja erilaisten kokemusten ja tietojen hankkiminen ympäristöstä, sekä ihmisten motivoiminen osallistumaan aktiivisesti ympäristön parantamiseen ja suojeluun. (Cantell & Koskinen 2004, 60.) Tapahtuman tarjoilun valmistus voisi tapahtua yhteistyökumppaneiden avustuksella tai päävastuulla.

Talkoiden onnistumisen kannalta suuri kiitos kuuluu istutusalueen lähitalon vapaaehtoisiksi ilmoittautuneille henkilöille, joiden ansiosta saimme luvan käyttää vesipistettä ja lainata tarvittavia työvälineitä. Eräs vapaaehtoinen lupautui myös suureksi avuksi valvoessaan grillipaikkaa ja ohjatessaan siinä talkoolaisia koko tapahtuman ajan.

KUVA 9. Peltolammin Tilkonmäenpuiston talkootapahtuman talkoolaisia. (Kuva: Jere Nieminen 2016)

Talkoolaiset olivat hyvin innostuneen oloisia, etenkin lasten ilo ja innostus kuului ja näkyi. Vaikka istuttamisen fyysinen vaativuus tulikin osalle osallistujista yllätyksenä. Joidenkin talkoolaisten tarkoituksena oli istuttaa vain yksi metsälehmus, mutta innostuivatkin istuttamaan useamman lehmuksen, kun pääsivät alkuun.

Uskon myönteisen istutuskokemuksen vahvistavan luontosuhdetta, etenkin nuorimmat osallistujat saattavat saada tällaisen myönteisen kokemuksen kautta kipinän luonnonhoitoon. Kaikenlainen toiminta myös luonnon ulkopuolella on keskeinen osa luontosuhdetta, kuten se, miten hoidamme jättemme ja liikumme. (Willamo 2004, 39). Ihmisen luontosuhdetta voisi mitata myös sillä, kuinka paljon ja millä tavalla ihminen saa luonnosta itselleen hyötyä, virkistystä, iloa ja apua. Istutustapahtuman tunnelma oli erittäin positiivinen, joten tapahtuma toi osallistujilleen ainakin iloa ja mahdollisuuden toiminnalliseen istutuskokemukseen luonnossa.

Istuttamisessa pääsi samalla tutkimaan puuntainta, maaperää, kasveja ja ötököitä. Jolloin osallistujilla oli mahdollista oppia jotain uutta luonnosta. Grillipaikalle oli myös ripustettu esille tietoiskuja eri puulajeista ja metsätyypeistä. Näitä kortteja talkoolaisten oli tarkoitus tutkia istuttamisen jälkeen. Korttien avulla lapset voivat opetella heille vieraita puulajeja sekä metsätyyppejä. Aikuisille kortit toimivat enemmänkin muistin virkistäjinä. Puulajikorttien toisella puolella oli puulajista tietoa ja lehden sekä puun

kuva, kortin toiselle puolelle oli jätetty puulajin nimi. Lähitalojen asukkaat pyysivät, että jättäisimme tietoiskukortit paikoillee kerrostalojen lapsille. Sovimme että tietoiskukortit jäävät paikoilleen ja he siivoavat ne myöhemmin sieltä pois. Osa talkoolaisista sanoi tulevansa hoitamaan ja katsomaan istuttamaansa puuta tulevaisuudessa. Tällainen osallistaminen on tärkeää, koska kaupunkilaisilla ei aina ole mahdollisuutta luonnonhoitoon.

Kaikki erilaiset lontokokemukset kasvattavat yleisesti tietoisuutta ympäristöstä sekä ihmisen toiminnasta siinä. Tietoisuuden kasvaessa ihmisellä on paremmat edellytykset toimia maailmassa vastuullisesti ympäristön huomioonottavalla tavalla. (Mäkelä 2006, 30–31.)

Talkoiden kokoon nähden työvälineitä oli riittävästi. Osa välineistä tuotiin Villi vyöhyke ry:n puolesta ja osa saatiin lähitalon varastosta talkoiden ajaksi käyttöömme. Koska maasto oli hyvin kivinen, olivat rautakanget tarpeen istuttamisen onnistumisessa. Välineisiin ja niiden määrään vaikuttaa kyseessä olevan istutusalueen maaperä ja talkoiden koko. Monessa tapauksessa multa voisi olla hyvä lisä istuttamiseen, Tilkonmäenpuistossa maaperän todettiin olevan tarpeeksi hyvää, jotta multaa ei tarvittu erikseen.

Talkoiden kokoon nähden talkoolaisia oli paikalla tarpeeksi. Istutusajaksi oli merkitty neljä tuntia klo 15-19. Metsälehmukset saatiin istutettua klo 18 mennessä. Maaperä istutuspaikalla oli melko kivinen, joten onneksi Villi vyöhyke ry:n edustaja kaivoi istutuskuoppia valmiiksi talkoolaisille. Talkoiden jälkeen istutusaluetta ja taimia voisi seurata esimerkiksi tekemällä asukkaiden tai talkoolaisten kanssa kävelyn istutusalueelle.

Talkoiden järjestäminen, tiedottaminen ja itse talkoot sujuivat kaiken kaikkiaan erittäin hyvin. Mitään suuria vastoinkäymisiä ei ilmennyt. Työvälineitä ja tarjoilua sekä itse talkoolaisia oli riittävästi. Mielestäni Peltolammin metsälehmukusten istutustalkootapahtuma oli onnistunut. Talkoiden toisintamista varten on tehty muistilista.

<p>Alue: Ensimmäisenä pitää selvittää missä talkoot järjestetään ja kuka omistaa alueen. Alueen maaperää kannattaa tutkia onko se esimerkiksi kivinen, koska tämä vaikuttaa tarvikkeisiin.</p>
<p>Tiedottaminen: Tiedottaminen kannattaa hoitaa mahdollisimman monen väylän kautta (some, internet, lehtitiedote, juliste, flyer). Talkoiden koko täytyy ottaa huomioon tiedottamisessa ja sitä kannattaa lisätä tapahtuman lähestyessä. Tiedotteessa tulee ilmetä selkeästi olennaiset asiat kuten: Tapahtumapaikka, tapahtuman kesto, päivämäärä, tarjoilu, tapahtuman kulku. Paikallisille lehdille ja radioille kannattaa ilmoittaa, mikäli haluaa näkyvyyttä tapahtumalle.</p>
<p>Tarvikkeet: Tarvikkeita tulee olla riittävästi osallistujia määrään nähden. Istutustalkoissa vesipiste on välttämätön. Kannattaa myös miettiä joku yhteinen kokoontumispaikka, minne voi istuttamisen jälkeen mennä nauttimaan tarjoilusta ja jakamaan kokemuksia. Turvallisuus tulee myös huomioida, eli ensiapuun on varauduttava. (Tarvikkeista erillinen liite)</p>
<p>Järjestäjät: Järjestäjien määrä riippuu talkoiden suuruudesta. Noin 4 hlö on hyvä olla järjestäjiä 15-20 henkilön istutustalkoissa. Järjestäjillä tulee olla yhteiset ohjeet ja tietoa istuttamisesta sekä ko. istutuspaikasta. Järjestäjien kannattaa saapua hyvissa ajoin talkoopaikalle. Tehtäviä tulee jakaa järjestäjien kesken. Vapaaehtoisia voi pyytää mukaan paikallisten yhdistysten kautta.</p>
<p>Tapahtuma/ajankohta: Illat ovat hyviä ajankohtia tapahtumalle, koska ihmiset eivät yleensä ole silloin töissä. Aikaa kannattaa varata tarpeeksi. Järjestäjien tulee valmistella talkoopaikka ennen talkoiden alkua.</p>
<p>Siivous: Istutusalue tulee siivota talkoiden jälkeen tarvikkeista ja roskista. Tämä voi tapahtua järjestäjien ja talkoolaisten kanssa yhteistyönä.</p>
<p>Yhteystiedot/palaute: Järjestäjien kannattaa ottaa kaikki saamansa palaute vastaan tapahtumasta sekä jakaa tietoa esimerkiksi yhdistyksestä. Myös yhteystietoja kannattaa jakaa ja vastaanottaa tulevia tapahtumia varten.</p>
<p>Muuta: Sää vaikuttaa tapahtuman osallistujamäärään eikä sitä voi kauhesati ennakoida. Grillipaikka oli Peltolammin talkoissa erittäin hyvä lisä. Syötävää kannattaa varata talkoolaisille, tauoilla on helppo keskustella muiden kanssa ja näin talkoohenki paranee. Talkoolaisille voi jakaa myös kirjallisia ohjeita, kuten istutusohjeet.</p>

Taulukko 2. Opas istutustalkoiden järjestäjälle.

5 POHDINTA

Suomessa vallitsee muuttoaalto maakuntien suurimpiin kaupunkikeskuksiin. Ilmeistä on, että kaupunkien viherympäristöt tulevat saamaan lähitulevaisuudessa yhä lisää käyttäjiä ja virkistäytyjiä niin puistoihin, rannoille kuin taajamametsiinkin. Samanaikaisesti henkinen hyvinvointi ja ihmisen luontosuhde stressin poistamisessa ja palautumisessa on noussut puheenaiheeksi fyysistä ja henkistä kuntoa kohotettaessa ja ylläpidettäessä. Luonnon parantavia ja ihmismieltä tasapainottavia vaikutuksia on korotettu viime aikoina, eikä metsäterapiakaan sanana ole enää vieras.

Halu vaikuttaa omaan lähiluontoon ja lähiluontoa koskevaan päätöksentekoon ja jopa konkreettiseen hoitotoimintaan tulee kasvamaan, mikäli mahdollisuuksia tarjotaan. Myös Villi Vyöhyke ry:n tapaisten, poliittisesti sitoutumattomien ja kaikille avointen yhdistysten asema tulee varmasti lähitulevaisuudessa vahvistumaan. Tämän suunnituksen, jossa ihmisen korostetaan olevan kiinteä osa luontoa ja jossa myös uskotaan luonnon vaikuttavan positiivisesti ihmisiin, vallitessa huomio tulee kiinnittymään yhä enemmän asuntoalueiden ja kaupunkien viheralueisiin ja niiden käyttäjien toiveisiin ja kokemuksiin.

Teoriaosiossa käsittelemäni taajamametsien hoitoluokitus antaa kuvaa kaupunkimetsien erilaisista muodoista. Metsälehmus ja sen ekologia paljastaa kuinka tärkeässä roolissa puu on ollut Suomen historiassa. Nykyään lehmusta tavataan lähinnä puistopuuna.

Metsälehmusten istutustalkoot olivat toiminnallinen tapahtuma Peltolammin alueen asukkaille. Juuri tällaisten tapahtumien uskon lisääntyvän ja kiinnostavan varsinkin lähialueiden asukkaita. Toteutetussa tapahtumassa varsinkin lapset olivat hyvin motivoituneita ja innokkaita osallistumaan ja saamaan myös esille asetettua tietoa.

LÄHTEET

- Aaltonen R. Metsätieteiden laitos. Helsinki. *Tilia cordata* - Metsälehmus, lehmus. Luettu 21.12.2016 http://www.helsinki.fi/metsatieteet/arboretum/puulajit/tilia_cordata.html
- Anttonen K., Laihasalo K., Leino H., 2008. 1. Painos. Kaupunki kasvaa miten käy ympäristön?. Helsinki. Suomen Kuntaliitto.
- Asikainen E., Jokinen A., 2008. Kaupunkiluonnon hallinnan utopia. *Alue ja ympäristö* 37:2, 49–62.
- Cajander, A. K. 1917. Metsänhoidon perusteet II. Suomen dendrologian pääpiirteet. Porvoo. WSOY.
- Cantell, H & Koskinen, S. 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja. Ympäristökasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä. Jyväskylä: PS-kustannus. 60–77.
- Faehnle M., Bäcklund P., Laine M. 2009. 6. Tutkimuksia. Kaupunkiluontoa kaikille. Ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa. Luettu 4.5.2017. http://www.hel.fi/hel2/Tietokeskus/julkaisut/pdf/09_12_16_Tutkimuksia_6_Backlund.pdf
- Hagman M., Heikkilä T., Häyrynen M., Kauppila A., Tigerstedt P., Häyrynen M. 1996. Jalopuumetsät. Dendrologian seura kustannusosakeyhtiö Metsälehti. Jyväskylä.
- Hamberg, L. & Löfstörm, I. 2009. Monimuotoisuuden ja metsän erikäyttömuotojen yhteensovittaminen kuntien virkistymetsissä ja valtion retkeilyalueilla. Luettu 4.4.2017 <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2009/mwp113.htm> PDF-versio.
- Hamberg, L., Löfström I., Häkkinen I. 2012. Taajamametsät – suunnittelu ja hoito. Hämeenlinna: Metsäkustannus oy.
- Hamberg L., Tarvainen O., Malmivaara-Lämsä M. 2010. Kaupungistuminen vaikuttaa metsökasvillisuuteen ja maaperään. *Metsätieteen aikakauskirja*. 3/2010, 303-308.
- Hertz, M. 1925 Niinipuun uudistumisesta Suomessa. *Acta Forestalia Fennica* 29,5.
- Hyvä kasvaa Helsingissä. 2016. Luettu 4.4.2017 http://hyvakasvaa.fi/#pl_areaub449cw
- Häggman B. 2007. Metla. Kuntametsien suunnittelu. Luettu 10.02.2017 <http://www.metla.fi/tapahtumat/2007/kuntametsien-suunnittelu/bjarne-haggman-tapio.pdf>
- Hämet-Ahti, L., Palmén, A., Alanko, P. & Tigerstedt, P. M. A. 1992. Suomen puu- ja pensaskasvio. 2. uud. p. Helsinki: Dendrologian Seura.
- Karvinen P., Hinkkanen J., Nykänen R., Kinnunen J., Karhu S. 1997. Luonnossa kotoaan. Luonto opastuksen käsikirja. Helsinki: Rakennusalan kustantajat RAK

- Komulainen, M. 1995. Taajamametsien hoito. Metsäntutkimuslaitos. Kustannusosakeyhtiö Metsälehti. Jyväskylä.
- Korte, K., Kosonen, L. 2003. Tampereen arvokkaat luontokohteet, ympäristövalvonnan julkaisu 4/2003. Tampereen kaupungin ympäristövalvonta.
- Lavonsalo, P. 2010. Asukkaiden kertomaan Peltolammin metsistä ja niiden hoidosta. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Niemelä J., Furman E., Halkka A., Hallanaro E-L., Sorvari S. 2011. Ihminen ja ympäristö. Tampere. Tammerprint Oy.
- Nieminen, J. Villi vyöhyke ry. Keitä me olemme. Luettu 18.12.2016 <http://villivyohyke.net/tietoja-yhdistyksesta-2/>
- Nieminen J., Villi vyöhyke ry. 2015. Myllysaaren keto – osallistava luonnonhoito. Tiedote. Luettu 11.4.2017 <http://villivyohyke.net/ver2/wp-content/uploads/2015/07/Myllysaaren-keto-21.7.2015.pdf>
- Nieminen, J. Viinikka, L. Villi vyöhyke ry. 2016. Tilkonmäen lähimetsä Peltolammilla tiedote – puiden taimien osallistava istuttaminen Luettu 1.2.2017 http://villivyohyke.net/ver2/wp-content/uploads/2016/05/Peltolammin-taimien-istutukset_Villi-vyohyke-24052016_Final.pdf (kuva 5)
- Nuotio, A.-K. 2007. Viheralueiden hoitoluokitus. Viherympäristöliiton julkaisu nro 36. Helsinki. Viherympäristöliitto ry.
- Mäkelä, M. 2006. Luontosuhteen kehittäminen ja merkitys. Turun ammattikorkeakoulu, Sepänkadun toimipiste, kestävän kehityksen koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Ojanen, V. 2011. Tyvestä puuhun, tietoa taitoa ja tekemistä. Kustannusosakeyhtiö Kotimaa/ Kirjapaja. Helsinki
- Opetushallitus. 2016. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet- määräykset ja ohjeet. 4. painos. Helsinki.
- Pukkila, H. 2007. Tehdään yhdessä Opas onnistuneisiin talkoisiin. Helsinki. Helmi Kustannus.
- Rainio, R. J. 1977 Niinipuu Suomalaisena metsäpuuna: II. Niinipuun asema luonnonmetsässä.
- Rantala, S. 2008. Tapion taskukirja. 25. uudistettu painos. Hämeenlinna. Metsäkustannus Oy.
- Sanoma Media Finland Oy. Puutarha: Kasvikortisto. Kopioitu kuva Metsälehti 4.4.2017 https://puutarha.net/kasvikortisto/puut/metsalehmus_niinipuu_700.htm
- Suvanto, J. 2015. Tesoman yhteisöllinen metsäpuutarha. Osallistamisen haasteet ja toteutus. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Tampereen kaupunki. 2005. Kulttuuriympäristö- ja maisemaselvitys. Kohdekortit. Tampere. Luettu 11.10.2016 http://www.tampere.fi/liitteet/5tayc9jcd/kyms_kohdekortit_johtopaatokset.pdf

Tyrväinen, L., Silvennoinen, H., Korpela, K., ja Ylen M. 2007. Luonnon merkitys kaupunkilaisille ja vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin. Metlan työraportteja. 52: 57-77.

Vihervuosi. 2016. Viherympäristöliitto ry. Helsinki. Luettu 22.12.2016 <http://www.vihervuosi.fi/content/fi/1/10005/Etusivu.html#3>

Vihreäviikko. 2016. Tampere. Luettu 22.12.2016 <http://vihreaviikko.fi>

Villi vyöhyke ry. 2015. Myllysaaren keto – asukkaat lähiympäristönsä hoitajina. Luettu 11.4.2017 <http://villivyohyke.net/ver2/toiminta/myllysaarenketo/>

Villi vyöhyke ry. 2015. Tesoman yhteisöllinen metsäpuutarha. Luettu 11.4.2017 <http://villivyohyke.net/ver2/toiminta/metsapuutarha/>

Väre H., Kiuru H., 2013. Suomen puut ja pensaat. Metsäkustannus Oy. Porvoo.

Willamo, R. Ympäristökasvatuksen käsikirja. Ympäristö: luontoa ja kulttuuria?. Jyväskylä: PS-kustannus. 32-55.

Yle. 2011. Istuta lehtipuu oikein. Luettu 15.5.2016 <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2011/06/01/istuta-lehtipuu-oikein>

LIITTEET

Liite 1. Peltolammin istutustalkoiden juliste

Istutustalkoot Tilkonmäenpuistossa
maanantaina 6.6.2016 klo15-19

▪ istutusalue

Tule mukaan istutustalkoihin **maanantaina 6.6.2016 klo 15-19** Peltolammin Tilkonmäenpuistoon. Alue sijaitsee Pähkinämäenkadun päässä(kts kartta).

Tapahtumassa istutetaan metsälehmuksen juuripaakkutaimia kartalla näkyvälle alueelle, joka on päätehakuun jälkeen jätetty istuttamatta.

Paikanpäältä löytyy istutusvälineet ja ohjeet istuttamiseen. Talkoolaisille tarjolla myös pientä purtavaa.

Hanke toteutetaan Villi Vyöhyke ry:n ja Tampereen kaupungin yhteisprojektina.

Tervetuloa istuttamaan omaa lähimetsääsi!

Villi vyöhyke | Wild Zone

TAMPEREEN KAUPUNKI

Villi vyöhyke ry

Jere Nieminen, jere.nieminen@villivyohyke.fi, 040-5224476
Louna Viinikka, louna.viinikka@eng.tamk.fi, 044-0200188

Liite 2. Peltolammin istutustalkoiden flyer

Tervetuloa istutustalkoisiin Peltolammin Tilkonmäenpuistoon 6.6.2016

Tampereen kaupunki ja Villi Vyöhyke ry
järjestävät istutustalkoot
maanantaina 6.6.2016 klo 15-19.

Talkoissa istutetaan metsälehmäksiä Peltolammin
Tilkonmäenpuistossa Pähkinämäenkadun päässä
sijaitsevalle hakkuualueelle(kartta alla). Kaikki
ovat tervetulleita istuttamaan!

Lehmukset ovat juuripaakkutaimia, joille kaivetaan
istutuskuoppa lapiolla. Tarkempi ohjeistus paikan
päällä.

Talkoolaisille tarjolla mehua ja pientä purtavaa!

■ Istutusalue

TAMPEREEN KAUPUNKI

Villi vyöhyke | Wild Zone

Villi Vyöhyke ry

Jere Nieminen, jere.nieminen@villivyohyke.fi, 040-5224476
Louna Viinikka, louna.viinikka@eng.tamk.fi, 044-0200188

Liite 3. Istutusohjeet. Yle. 2011. Istuta lehtipuu oikein.

Jalopuun istutusohjeet

Hyvässä puuntaimessa on suora, tasainen runko ja latvuksen tulee olla tasapainoinen, revenneet tai kuolleet oksat leikataan pois. Vaalea juuristo viittaa siihen, että taimi on terve.

Metsälehmus kuten muutkin puut, tulee istuttaa niille otolliseen kasvualustaan. Metsälehmus viihtyy hyvin ravinteikkaissa maaperissä.

- 1. Kaiva rautalapiota apuna käyttäen taimelle tarpeeksi iso istutuskuoppa, kuopan tulee olla tarpeeksi syvä ja leveä, taimenpaakkua huomattavasti suurempi. Mahdolliset kivet voi poistaa rautakankea apuna käyttäen.**
- 2. Aseta taimi kuoppaan. Täytä kuoppaa taimen alta kasvualustalla niin, että puun paakun päälle tulee vain parisen senttiä maata, kun kuoppa täytetään.**
- 3. Poista paakun ympäriltä verkko, kuitenkin rikkomatta itse paakua.**
- 4. Aseta tukikeppejä 1-2kpl taimen viereen kuoppaan. Tukikepistä tervanarun tulee kiertää puu vain kerran.**
- 5. Kastele kuoppa vedellä vielä kerran ennen sen täyttämistä, kun vesi on imeytynyt kuopan voi täyttää maa-aineksella huomio että juurenniska on vain 1-2cm kasvualuskerroksen peitossa.**
- 6. Tiivistä maa paakun ympäriltä jalalla painellen.**
- 7. Kastele taimea säätilojen mukaan, koko sen juurtumisajan.**

(Yle, 2011. Istuta lehtipuu oikein)

Liite 4. Tarvikelista. Pukkila, H. 2007. Tehdään yhdessä Opas onnistuneisiin talkoisiin. Helsinki. Helmi Kustannus

<u>Tarvikelista</u>	Taimet
Multaa	Vakuutus tapahtumalle
Rautalapio 3-5kpl	Vesipiste
Kastelukannu 3kpl	Työhanskat
Tukikeppejä	Rautakanki 2kpl
Tervanarua	Sakset/puukko
Kottikärryt	Tarjoamiset: mehua, keksiä, makkaraa
Ensiapupakkaus	Talkoolaisen perustarvikkeet: käsi- neet, kumisaappaat/työjalkineet, jano- juomaa, säähän sopivat varusteet

<u>Varo!</u>	<u>Talkoiden jälkeen</u>
Käärmeet	Kerää roskat
Pistävät hyönteiset	Katso että kaikki pääsevät talkoopaikalta pois
Nestehukka	Kerää talkootarvikkeet
Kastuminen ja kylmettyminen sadesäällä	Anna ja ota vastaan yhteystietoja
Maaston vaatimukset	Kiitä osallistujia
Auringon vaikutus	

Peltolammille istutettiin talkoilla metsälehmäksiä

Teksti: Satu Laine / Kuvat: Jere Nieminen

Kesäkuun alussa pidettiin Pähkinämäenkadun päässä olevalla hakkuuaukiolla istutustalkoot yhdessä paikallisten asukkaiden ja Villi vyöhyke ry:n kanssa. Innokkaita talkoolaisia paikalla oli parisenkymmentä ja 20 metsälehmusta istutettiin rivakkaan tahtiin, sillä jo noin parissa tunnissa taimet oli istutettu ja kasteltu.

Kaupunki poisti viime vuonna Peltolammien lähimetsistä huonokuntoisia kuusia ja muuta puustoa. Harvennukset jättivät valittavasti jälkeensä ikäviä hakkuuaukioita, joihin tänä vuonna istutettiin lehtipuita. Seurakuntakeskuksen takana olevaan metsikköön istutettiin keväällä kaupungin toimesta pieniä koivun taimia. Lähes kolme metriset metsälehmuksen taimet puolestaan istutettiin 6. kesäkuuta pidetyissä talkoissa. Taimet talkoisiin toimitti Tampereen kaupungin kiinteistötoimi.

Peltolammien istutustalkoot olivat pilottikohde, jossa tarjottiin alueen asukkaille mahdollisuus osallistua oman lähimetsän hoitoon. Metsälehmus valittiin istutettavaksi, koska tavoitteena on monimuotoistaa alueen puulajistoa ja lisätä nykyään harvakuisten jalojen lehtipuiden määrää. Luon-

Nella 5v. ja Eetu 3 v. kertoivat istuttaneensa isän avustuksella ainakin viisi puuta.

nonkantaista metsälehmusta esiintyy tällä hetkellä Pärrinkoskella sekä muutamassa muussa pienessä esiintymässä Tampereella.

Talkoiden jälkeen puiden hoidosta vastaa Tampereen kaupunki, Villi vyöhyke seuraa istutettujen taimien kuntoa ja kasvua vuosittain. Peltolammien runsaasta rusakokannasta johtuen, taimet suojataan. Istutusprojektista kirjoitetaan myös opinnäytetyö Tampereen ammattikorkeakouluun. Talkoiden järjestäjät toivottavat paikalliset asukkaat tervetulleiksi vierailemaan ja seuraamaan istutettujen taimien kasvua.

Louna Viinikka, yksi talkoiden koordinaattoreista, näyttää mallia miten vielä toistaiseksi hieman hontelot metsälehmukset sidotaan tukikepeihin.

METSÄLEHMUS tunnetaan myös nimellä niinipuu

Metsälehmus on pohjoisimpana luonnonvaraisena kasvava jalo lehtipuu Suomessa. Kasvupaikkansa suhteen melko monipuolinen puu viihtyy lehdossa, puronvarsilla, rehevillä harjuilla ja lehtomaisissa kangasmetsissä.

Suomessa metsälehmus saavuttaa yleensä 15–20 metrin korkeuden. Erittäin pitkäikäinen puu voi kuitenkin hyvällä paikalla kasvaa jopa 30 metrin korkuiseksi. Metsälehmus on lajikkeena myös erittäin kestävä erilaisia tauteja ja tuholaista vastaan.

Metsälehmus on puulajeistamme myöhäisin kukkija. Se kukkii heinäkuussa ja sen kukissa on voimakkaan huumavaa tuoksu. Lehmuksenkukkateet onkin suosittu juoma etenkin Keski-Euroopassa ja puun eri osia käytetään rohdoslääkkeenä mm. verensuonitautien, unetomuuteen, pelkotiloihin, migreeniin ja mahakipuihin.

Puuaines on kevyttä ja pehmeää. Se on teknisiltä ominaisuuksiltaan melko heikkoa, joten sen kaupallinen käyttö on rajoittunut lähinnä paperi- ja tulitikkuteollisuuteen. Metsälehmuksen aiempi taloudellinen arvo olikin sen kuoren alla sijaitsevassa niinissä.

Se oli arvokasta kauppatavaraa, josta Ruotsi-Suomen aikaan kerättiin jopa niiniveroa. Niini on rakenteeltaan hyvin sitkeää ja sitä käytettiin raaka-aineena esimerkiksi verkkoihin, köysiin, mattoihin ja säkkeihin. Puun arvostuksesta kertoo myös se, että Suomen paikkunnista mm. Niinisalo on nimetty siellä kasvaneiden metsälehmusten mukaan.

Metsälehmus on hävinnyt Suomessa monilta sen perinteisiltä kasvupaikoilta niinen keruun, kaskenpoltton ja pellonraivauksen myötä. Peltolammillakin todennäköisesti runsaslukuisena kasvanut metsälehmus on hävinnyt alueelta lähes kokonaan täällä aiemmin asuneiden torppareiden myötä.

